

דיני בני קטורה

ד' הרמב"ם שבני קטורה חייבים במילה וד' רש"י שרק אותם שנולדו לאברהם חייבים ובניהם אין חייבים.

והנה הרמב"ם בפ"א מהל' מילה ה"ב כ' אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד, וכ' הראב"ד אין בזה תבלין וכי משום התראת ספק פוטרין אותו מן השמים וכל יום עומד באיסור כרת, וע"ש בסכ"מ שגם להראב"ד אם מל אח"כ נפטר מהכרת וזהו שכי' הראב"ד שכל יום עובר באיסור כרת, וע"ש עוד בסכ"מ בשם הרמ"ד.

ויש מקשים דלר' נחוניא בן הקנה דס"ל בכתובות ל' ע"ב דבכרת אמרי' ג"כ קלב"מ, א"כ כל ערל שלא מל יהא פטור על מה שהזיק כל ימיו שהרי כל יום עובר בחיוב כרת.

וכל הנ"ל הוא רק לר' נחוניא בן הקנה שחייבי כרת יש עליהם ג"כ קלב"מ, אבל יש להק' קו' זו גם לדידן, דהנה הרמב"ם כ' בפ"י מהל' מלכים ה"ח אמרו חכמים שבני קטורה שהם

זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק חייבין

במילה והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל

בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני

ואין נהרגין עליה, ובסכ"מ פ"י שאין נהרגין

משום שרק על ז' מצות נהרגים ולא על מילה,

ובמל"מ תמה ע"ז ופ"י שבאמת נהרגים גם על

מילה ורק שכיון שהם ספק בני ישמעאל ספק

בני קטורה ע"כ אין נהרגים עליה. וע' בע"ז דף

ע"א ב' בן נח נהרג על פחות משו"פ ולא ניתן

להשבון וכ' התו' בד"ה בן נח ורש"י פ"י דלא ניתן

להשבון משום דקלב"מ ולא נראה דא"כ לא

יתחייב עכו"ם לשלם גזילו בשום ענין,

ומבואר שלרש"י יש קלב"מ בב"י ולתו' אין קלב"מ

בב"נ, וע' באור החיים פ' וישלח פל"ד כ"ז, שכי' על

מה שהרגו את שכם ו"הגם שדנו בהם משפט מות לא

אמרי' בבני נח קים ליה בדבריה מיניה, והשתא לרש"י

שיש קלב"מ בב"י יק' שכל בן קטורה שלא מל יפטר

מתשלומין אם הזיק משום קלב"מ, לפי ד' הראב"ד שעובר

בכל רגע, ואמנם בזה"ז שנתערבו שוב אין חיוב בפועל,

אבל זה יהא תלי' דהנה במג"א ס"י רע"ח דהנה בטור חו"מ ס"י

תכ"ד כ' שחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין משום קלב"מ, והרי

ד' הטור באו"ח שם שמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה וא"כ למה יש

בזה קלב"מ, וכ' במג"א שהטור מסופק בזה אם במלאשצ"ג חייב או

פטור וע"כ לענין חיוב כ' הטור שפטור מספק, אבל לענין תשלומין

פטור הטור משום שאפשר שמלאכה שאצ"ל חייב עליה וממילא יש

בזה קלב"מ, וע"ש בפמ"ג, ומבואר לפ"ז שבספק קלב"מ פטור

מתשלומין.

וע' באבי עזרי פ"ג מהל' שבת שי"ל שכאן ל"ש המע"ה כיון שיש כאן

ודאי מעשה המחייב וספק דבר הפטור, והביא כן ממ"מ פ"ב משאלה

ופקדון ה"ח, גבי ספק אם יש דין שמירה בבעלים שאין לפטור מספק

כיון שיש ודאי סיבה המחייבת וספק סיבה הפוטרת וה"י י"ל

בקלב"מ, (ויש שהוכיחו מרש"י ב"ק ל"ה א' שספק קלב"מ חייב,

ומשום שיש ודאי סיבה המחייבת וספק סיבה הפוטרת וע' בסי' שעורי

ר' דוד ריש ב"ק), ושוב יק' דגוי שהוא ספק בן קטורה ספק בן ישמעאל

שהזיק יהא פטור משום קלב"מ.

והנה אולי יש מקום לומר דבחיוב מיתה בלא מעשה אין קלב"מ, אבל א"י טעם לחלק בזה, ובתו' מכות ד' ב' ד"ה הא כ' בשם הערוך, דמה שאמר ר"ע בדף כ"א ב' דמקיים כלאים בכרם לוקה היינו שמניח אותו

בסוף שדהו כשמצאה זרועה דהוי לאו שאין בו מעשה והתו' חלקו ע"ז

וכ' דהיינו שעשה גדר קטן, והק' ע"ד הערוך שהרי בגמ' שם משמע

דלר"ע לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. והנה בב"ב ב' א' מחיצת

הכרם שנפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתייאש ולא גדרה

קידש וחייב באחריותו, ולכאז' לר"ע דמקיים כלאים לוקה א"כ כיון

שלוקה יפטר מתשלומין. ואף שגרמי הוא חיוב תשלומין מדרבנן מ"מ

גם בזה שייך קלב"מ, ע' קצוה"ח סי' ל"ח דעדים זוממין

שחייבו לשלם ושילם הנידון דכ' הרמ"א דיש לחייב

משום גרמי, אבל כשיש מלקות של לא

תענה הרי המלקות פוטרים, ואף

שבאמת בעדים זוממין אין לוקין אבל

למ"ד דחייבי מלקות שוגגין פטורים

מתשלומין הרי הם פטורים מדינא

דגרמי ובה תי' את ד' רבא מכות ג'

א' ע"ש. ועכ"פ מבואר שמלקות

פטורים תשלומין של דינא

דגרמי, וע' גיטין נ"ב ב' שיש

קלב"מ על היזק שאינו ניכר גבי

מנסך. ואפשר דאה"נ דלר"ע

לא ישלם באופן זה, והרי

הברייתא שם אתי' כר"מ

דדאין דינא דגרמי. ואם נימא

שבלא מעשה אין קלב"מ ל"ק. אלא

שבלא"ה ק' בב"ק ק' ע"א המסכך

גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי

זה קידש וחייב, וכאן הוא ע"י

מעשה וא"כ ילקה ולא ישלם, ובאמת

שי"ל דאיירי בלא התראה אך ק' למ"ד

שחייבי מלקות שוגגים פטורים, אלא י"ל

שהרי מבואר שם שכ"ז מד' ר"מ והרי ר"מ ס"ל

לוקה ומשלם כמבואר בדף ע"א א'.

מי יכול למול את בני קטורה

בע"ז כ"ז א' אתמר מנין למילה בעכו"ם שהיא פסולה

דרו בר פפא משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמור ור' יוחנן אמר

המול ימול, ויל"ע איך הדין במילת בני קטורה אם גוי כשר למולם,

ובמנ"ח מצוה ב' אות י"ב מבואר שגוי אין יכול למולם. והנה

הרמב"ם כ' בפ"י ממלכים ה"ז שבני קטורה נתערבו עם בני ישמעאל

וכולם חייבים בספק, ויל"ע מי מל אותם שהרי כל מי שמל אותם

הרי הוא בספק שאולי הוא מבני ישמעאל שאינו חייב במילה ופסול

למול, והיה אפ"ל שהוא ספק ספיקא ספק אם הנימול חייב ואת"ל

חייב אפשר שגם המל בר חיובא, אך קשה לומר כן ממה שאמרו

בר"ה כ"ט א' טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו,

ופרש"י טומטום אינו מוציא את מינו טומטום כמותו שמא תוקע זה

נקבה וחבירו זכר, והרי יש ס"ס שמא התוקע זכר ואת"ל נקיבה

שמא גם השומע נקיבה, ומוכח דלא אמרי' ס"ס זה.

צבא הלוי

פרט ועוללות מתורת רבנו
צבי אליהו הלוי שמייעברג
סליט"א

השי"ד ביו"ד סי' רס"ו הביא מתשבי"ץ שלא למול גר ביום ה' כיון שאפשר שבשלישי למילתו שהוא שבת יהא מסוכן ויצטרכו לחלל עליו שבת ואין מביאין לידי חילול שבת, והנה רבנו הגר"נ קרליץ זללה"ה בס' חוט שני חלק א' פרק ח' הק' שהרי אינו גר עד שימול ויטבול והרי אין מטבילין אותו עד שיתרפא כדאי ביבמות פ' החולץ, ומסתמא לא נתרפא עד שבת וממילא שלא טבל עד שבת, וא"כ למה יחללו עליו שבת, וכי לחדש זכיון שהטעם שמחללים עליו כדי שישמור שבתות הרבה, כמו שאמרו ביומא דף פ"ה, א"כ י"ל דהואיל ומל ע"ד להתגייר הרי מסתמא יגמור גירותו ושייך ביה הסברא דחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

והנה ביומא פ"ה ב' ר"ש בן מנסיא אומר ושמו בני ישראל את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה אר"י אמר שמואל כו' וחי בהם ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא כו' וכולהו אשכחן ודאי ספק מנא לן.

ובשו"ע סי' שכ"ט ס"ד כ' שמחללין שבת גם על חיי שעה, ובבאור"ל שם הביא שהמאירי כ' דאף דל"ש הכא הטעם חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה משום דלאו דוקא שבת ה"ה שאר מצות כמש"כ המאירי ביומא שאפשר שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה, וכי בבאור"ל שכל זה הוא לטעמא בעלמא אבל באמת אף שאין יכול לחיות ג"כ מחללים שבת וכמו דילין ביומא מקרא דוחי בהם, וכמו כן לכל הני תנאי דילפי ממוצח ומילתא ומחלת מוכח דאחיים של אדם קפיד רחמנא בר מההיא דחלל שבת אחת, וכן מוכרח גבי תינוק הנמצא בעיר שרובה נכרים שמחללים עליו שבת ואף שלא ישמור שבת כיון שהוא בעיר שרובה נכרים וא"צ לשמור שבת, וכי בבאור"ל דלפ"ז ברור שאפי' קטן מרוצץ נמי מחללין אף שלא ישמור שבתות ולא יתודה ולא יבוא לכלל גדול וה"ה חרש ושטה אף שאינם בני מצות מ"מ מחללין עליהם שבת, (וע' בבית מאיר).

ובגמ' בעמ' א' אמר שמואל ולפקח עליו את הגל אינו כן, והיינו שתינוק הנמצא בעיר שרובה עכו"ם מפקחין עליו את הגל, ובהמשך הגמ' מבואר שמאכילין אותו ונבילות, והק' בחת"ס כתובות ט"ו שהטעם דחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה ל"ש כאן, ואילו תינוק זה הרי לא ישמור שבתות כלל ולמה מפקחין עליו את הגל, וכי בחת"ס דב"ד מטבילין אותו לגירות כדין גר קטן ושוב ישמור שבתות הרבה, ואף שמבואר דף י"א הגדילו יכולים למחות, אבל י"ל דשמואל פליג ע"ז, וראי' להרי"ף שהשמיט ד"ז שיכולין למחות, אלא שכי' בחת"ס דלא ניהא לומר שיחללו שבת על גוי ע"ד שיגיירוהו וישמור שבתות הרבה, אלא י"ל דשמואל לא ס"ל כהך דרשה אלא יליף מוחי בהם דמחללים לעולם על ספק ישראל אפי' לא ישמור שבת, וזו היא ראי' הבאור"ל הני"ל שגם במקום דל"ש הטעם שישמור שבתות הרבה ג"כ מחללין.

והנה בבאור"ל הרי מבואר שהטעם משום וחי בהם ואין זה תלוי אם ישמור שבתות הרבה, וע"כ אפי' אם לא ישמור שום שבת ג"כ מחללים עליו שבת, וא"כ מה"י שיחללו שבת על מי שאינו ישראל מהטעם שישמור שבתות הרבה.

וצ"ל דאף כי קימ"ל כהטעם דוחי בהם, אבל קימ"ל גם כהטעם דחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ונפ"מ דמשום הטעם של וחי בהם מחללים גם על מי שלא ישמור שבת כגון חיי שעה ומרוצץ וכמש"כ בבאור"ל, ומשום הטעם של כדי שישמור שבתות הרבה מחללים גם על גר שמל ולא טבל משום שעומד לשמור שבתות הרבה.

וכע"ז מצינו עוד דהנה ברא"ש כ' שנחלקו במעוברת צריכה לאכול ביוה"כ שמותרת אם הוא משום פקו"נ שלה או של עובר, ובבה"ג הל' יוה"כ כ' "ולא מיבעיא חולה אלא אפי' אשה עוברת וידעינן דאי לא אכלה מתעקר ולדה אע"ג דאמר"י ספק בן קיימא הוא ספק נפל הוא שפיר דמי למיתן לה", ומבואר שהוא משום פקו"נ של העובר, וע' ברמב"ן בתורת האדם, ובמנ"ח מצוה רצ"ו אות ח'.

ובהעמק שאלה להגאון הנצי"ב שאילתא קס"ז האריך דעובר אינו אדם, ומה שמחללין עליו שבת הוא מהטעם שאמרו מוטב שיחלל שבת אחת וישמור שבתות הרבה, ובגמ' מבואר דטעם זה הוא רק על דאי פקו"נ ולא על ספק פקו"נ, וע"כ כ' שעובר אין מחללין אלא על דאי פקו"נ, ודייק בזה ל' בה"ג שכי' אשה עוברת וידעינן דאי לא אכלה מתעקר ולדה ומבואר דהיינו דוקא בודאי שתפיל העובר, וע"ש שביאר ל' התו' ב"מ קי"ד ע"ב ד"ה א"ל לאו כהן אתה, תימה לר"י היאך החיה אליהו בנה של הצרפתי כו' וי"ל כיון שברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פקו"נ, וק' למאי הוצרכו שהיה ברור שהיה מחיהו ותיפול"ל דאף ספק פקו"נ דוחה, אלא משום שהיה מת ואינו בכלל אדם, וע"ז ל"ש פקו"נ ורק משום חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וזה רק בודאי ולא בספק ע"ש שהאריך, (וצ"ע בל' בה"ג שכי' דאע"ג שהוא ספק נפל ספק בן קיימא מ"מ מחללין עליו השבת ומשמע דאף בספק מחללין משום העובר, והנה באמת שרוב הם בני קיימא אבל מ"מ בה"ג כ' שם אע"ג שהוא ספק מ"מ מחללין).

ולפ"ז צ"ל דמה שמחללים שבת על גר שמל ועדיין לא טבל שהוא משום חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה שהוא רק בודאי פקו"נ ולא בספק פקו"נ. והנה ד"ז שמחללים שבת על מי שמל ולא טבל הוא כמש"כ החת"ס בתחילה שמחללים שבת על דעת שיתגייר, אבל החת"ס מסיק שקשה לומר כן שיחללו שבת על גוי משום שעומד להתגייר, ואפשר שיש לחלק דבאופן שכי' החת"ס לא התחיל כלל להתגייר, אבל כאן הואיל וכבר התחיל להתגייר שייכא ביה סי' זו וי"ל. והנה ר' יהודה ס"ל בב"ק דף פ"ז שסומא פטור מכל המצוות. וע' בטו"א מגילה כ"ד שכי' שחייב בלאוין, וע' נוב"י תנינא או"ח סי' קי"ב דפטור גם מל"ת, וע' רע"א תנינא תשו' קנ"ג, ובסי' המכריע לבעל תו' רי"ד סי' ע"ח ס"ל דפטור גם מלאוין, ובהג"ה שם כ' דחייב בל"ת, ובהגהות רד"ל על הרא"ש קדושין (סי' מ"ט) הוכיח ממש"כ הרא"ש דמדברנן חייב דא"כ הרי הוא כמו גוי ואם מוזהר בלאוין אינו כגוי ומוכח שגם בלאוין אין מוזהר, וע' במנ"ח מצוה ב'.

והנה במרדכי מגילה דן אם הלכה כר' יהודה או לא ומסיק שם שאין הלכה כר' יהודה ע"ש, ובמג"א סי' נ"ג כ' דלא כר' יהודה אב הביא מנחת צבי שפי' כר' יהודה וכ"כ בר' ירוחם שהוא בב"י שם שסומא לא יהא ש"ץ להוציא את הרבים ע"ש, ובפמ"ג פתיחה כוללת חלק השלישי אות י"ט חשש להלכה כר' יהודה וגם מבואר דס"ל שפטור גם מלאוין.

והנה לפי ר' יהודה יל"ע איך מחללים שבת על סומא הרי לכא' ל"ש בו סי' חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ובשבת קכ"ח ב' שמחללים שבת על יולדת סומא, ויש לדחות שהוא משום הולד, אלא י"ל דמ"מ מחללים עליו משום וחי בהם וכמש"כ בבאור"ל שמחללים גם על מרוצץ ועל תינוק הנמצא בעיר שרובה נכרים. והנה יש לדון לר' יהודה דסומא פטור ממצוות אם יכול להתגייר שהרי גר צריך קבלת מצוות ואם סומא פטור גם מלאוין ל"ש ביה קבלת מצוות.

וע' תו' סנהדרין ריש פ' בן סורר שכי' גבי גר קטן שמטבילין אותו על דעת ב"ד שהוא גר דאורייתא וקבלת מצוות הוא בגדלות, ולכא' צ"ב איך נעשה גר בלא קבלת מצוות וי"ל שקבלת מצוות הוא רק במי שחייב במצוות ואם אינו יכול קבל הרי זו סתירה לגירותו אבל מי שאין חייב במצוות אין זו סתירה לגירותו וע"כ קטן שאין חייב במצוות יכול להתגייר אף שאין בו עדיין קבלת מצוות ולפ"ז ה"י בסומא, ואם נתפתח צריך לקבל מצוות ואם לא יקבל הרי"ז כקטן שגיירוהו ב"ד ולא רצה לקבל מצוות בגדלותו שבטלה גירותו.

והשתא יש לדון למש"נ שמחללים שבת על גר שמל ולא טבל משום סי' חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אבל סי' וחי בהם ל"ש ביה שעדיין אינו ישראל, וא"כ יש לדון בסומא שנתגייר לר' יהודה להסוברים שפטור גם מלאוין א"כ לכא' ל"ש ביה סי' חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וא"כ א"א לחלל עליו שבת קודם הטבילה.

ברכות והודאות להא' גברא רבה ממקורבי רבנו שליט"א. רב הקהילה חיובת בבני ברק, הלן בסתר בצל' וחפץ בהעלמות שמו. אשר נדבר רוחו והבינו מדעו והרים תרומה נכבדה לביסוי תוצאות הדפוס לכל חודש מרחשון ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד